

VELKÉ POPOVICE.

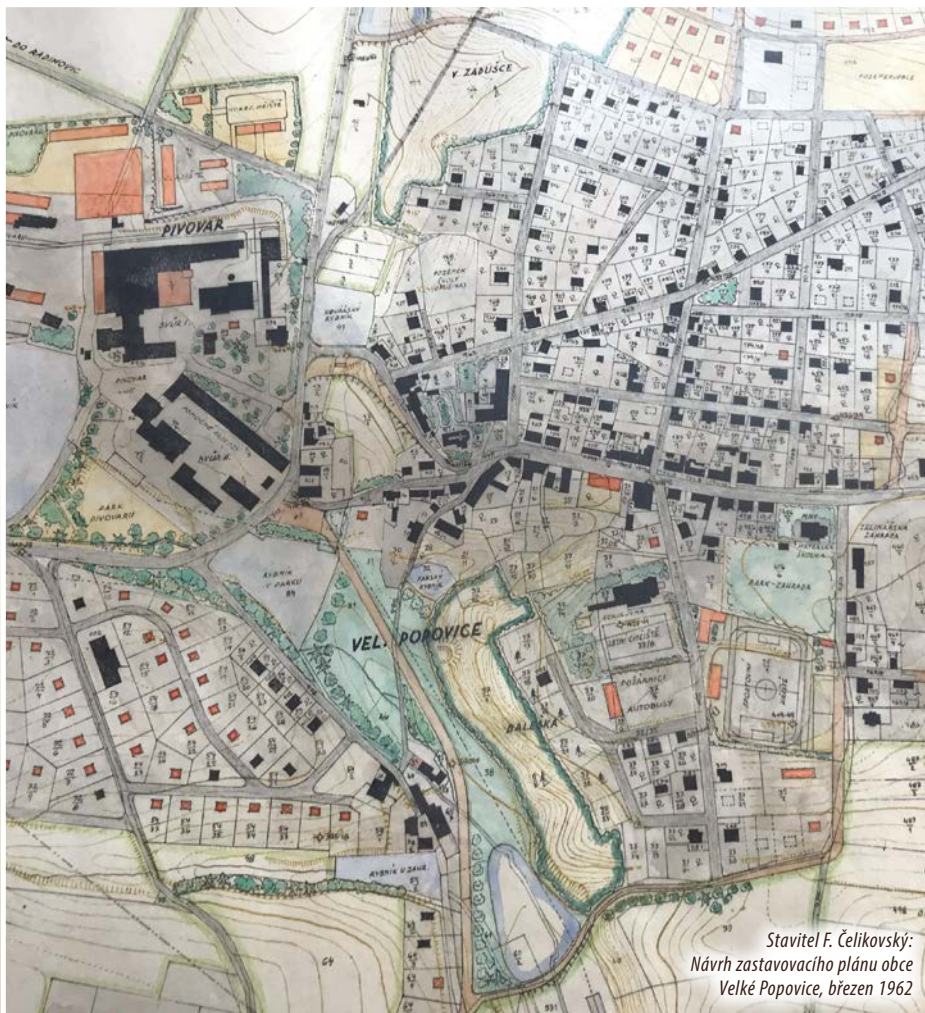

HISTORICKÉ POHLEDNICE VELKÝCH POPOVIC

„V samém téměř středu Čech, jen málo na severovýchod od bodu, v němž přeložená mapa Čech se křížuje, nalézá se ves Velké Popovice. Rozkládá se podél okresní silnice a dvou příčných, v ní ubíhajících cest na dolním svahu Bartošek (vys. 455 m) a v kotlině pod vrchem tímto a spojeným s ním hřebenem vys. 485 m, vrchem Todickým (vys. 473 m), pod Radimovou (vys. 504 m), lesnatým vrchem Babí důl zvaným a 444 m vys. Zčásti i pod Lojovickým vrchem (473 m vys.) a pod Daleškou (425 m vys.). Velké Popovice vzdáleny jsou as 3 míle pošt. od Prahy, hodinu na východ od císařské Linecké silnice Praha – Benešov atd., a rovněž tolik na jihozápad nádraží Mnichovice-Stráňčice na dráze Františka Josefa, nyní státní.“

Číslování domů začalo teprve r. 1770, při čemž pravidelně největší majetek neb radnice, zámek apod. obdržely číslo 1, nejbližší pak číslo 2 atd. Ač během 114 let mnohé změny se udály v majetku a jeho držitelích, lze přece dodnes stopu onoho postupu v číslování pozorovati. Teprve v době nejnovější od vystavění pivovárny, postavení okresní silnice a blízké dráhy vzrostly Popovice tak, že čítají čísel domovních 29, v čemž pivovár rozšířil i dvůr s lihovarem pod č. 1 zahrnutý jsou.“

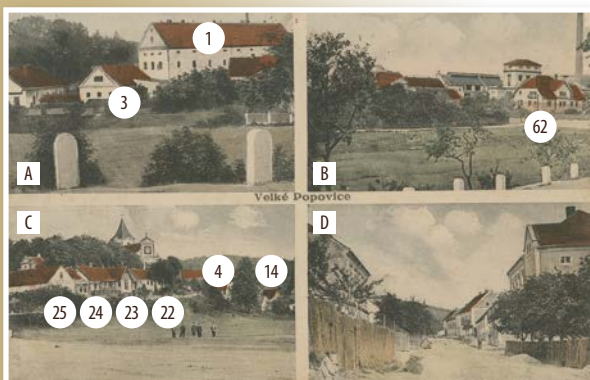
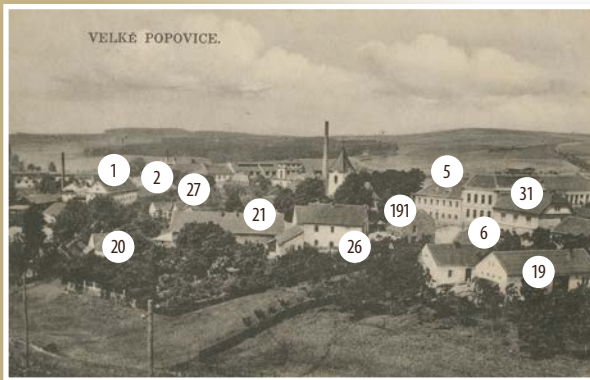
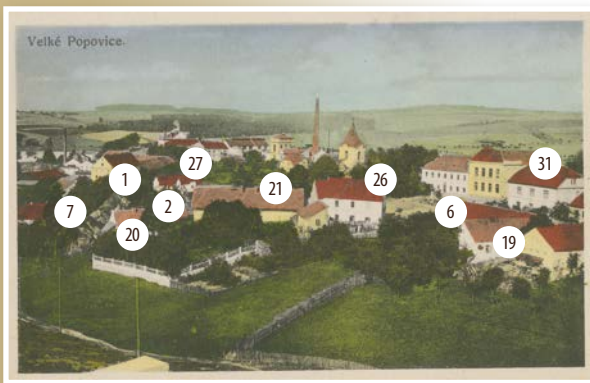
J. A. Sedlák: Farní osada Velké Popovice
Tiskem knihtiskárny Rajhradských benediktinů, 1885

Stavitel F. Čelikovský:
Návrh zastavovacího plánu obce
Velké Popovice, březen 1962

Děkujeme sponzorům,
kteří projekt podpořili.

Pohlednice č. 1

Kolorovaná prvorepubliková fotografie centra obce z JV, pohled z vrchu Daleška směrem k lesu Štěrbovka a k dosud bezlešé Radimovce. Rozlehlý komplex lihovaru a pivovaru s komíny a č.p. 1., č.p. 2 a č.p. 27 (ul. Ringhofferova). Kostel, komplex školy (stará i nová budova) a nová fara č.p. 31. Na prostranství před školou je centrálně umístěn pomník obětem 1. světové války, s lipami Republiky (1919). V popředí fotografie jsou zadní průčelí domů ulice Farské č.p. 7, 20, 21, a ulice Masarykova č.p. 26, 6, 19 se zahradami a hospodářstvím. Dům č.p. 2 (Ringhofferova 2, proti vjezdu do pivovaru) měl množství soukromých majitelů a sloužil též jako úřednický byt firmy Ringhoffer. Dům č.p. 27 „u Mračků“ (Ringhofferova 2) postavil sladovnický mistr pan Mraček na začátku 19. století. Roku 1907 je dům přestavěn, roku 1938 dům kupuje firma Ringhoffer a upravuje ho na kanceláře. Dům č.p. 7 „u Kačirků“ bylo malé hospodářství. J. A. Sedlák zmiňuje jeho vystavení na záduší kostela již v roce 1726. Celý objekt byl podélný. K cestě byla část obytná, pak chlév a na konci stodola, vše pod společnou sedlovou střechou. Za 1. republiky jezdil pan Kačírek s koněm s poštou do Strančic. Roku 1939 přestavuje celý dům, později provedena další adaptace. Dům č.p. 20 je domek ze začátku 19. století, v čase adaptován přístavbou patra na zadní části a přízemí s krámkem, kde se prodávalo drogistické zboží až do 80 let dvacátého století.

Pohlednice č. 2

Fotografie centra obce z JV. Mladší verze pohlednice č. 1, úhel pohledu je mírně odlišný a je zde navíc dům č.p. 191 na Masarykově ulici, který zakrývá výhled na prostranství před školou, je více vidět budova nové fary č.p. 31. Dům č.p. 26 „u Kaiserů“, je patrový se střechou sedlovou. Dříve v přízemí obsahoval pekárnu s dílnou a skladem a v prvním patře byty. Pekárnu i krám se smíšeným zbožím zrušila socializace. V přízemí po bývalém obchodě byla poté sběrna obuvi a čistírna, sklady i holičství. Dům č.p. 6 byl původně malý dlouhý domek podél silnice. Střechu měl sedlovou a krytinu taškovou. Na straně do silnice byl bez oken (severní strana a stále zastříkaná blátem) a všechna okna byla na straně do dvora (jižní), včetně vchodu. Na místě tohoto domku a jeho pozemku byl začátkem 20. století postaven dnešní patrový dům a vedlejší mansardový dům s č.p. 191. V domě č.p. 6 byl prodej obuvi, původně Baťa a řeznický krám s řeznickou dílnou a porážkou ve dvoře. Řeznictví bylo zrušeno, později i obchod s obuví. Dnes je v domě Galerie Romana Kotrče. Dům č.p. 19, bývalou kovárnu obývala rodina Hofmanova. Pan J. Hofman (nar. 1868) byl r. 1945 zastřelen Němci na náměstí. Pamětní deska umístěna na č.p. 6. Nová fara, č.p. 31 byl původně přízemní dům s menším hospodářstvím. Začátkem 20. století byl domek odkoupen církví a 1. 9. 1908 zde bylo přistaveno poschodí, zřízena fara, náklady 28 000 korun uhradili patroni kostela (Kronika VP). Starou faru (č.p. 17) uvolnili a prodali pivovaru, který ji upravil jako deputátní byt pro svého zaměstnance. Posledním farářem bydlícím na faře byl pan farář Servus. Fara v době socialismu sloužila za školní družinu.

Pohlednice č. 3

A: Zvonice kostela Panny Marie Sněžné z JV, se vstupní branou na kostelní hřbitov a lipou. B: Dům č.p. 21, za ním č.p. 20 a dům č.p. 13. na křižovatce ulice Pivovarská a Farská. Dům č.p. 21: Dříve se říkalo „u Micků“, později „u Brotánků“, postaven začátkem 19. století. Dům sloužil v minulosti jako dům obchodní, byla zde hospoda a taneční sál, dokonce i obecní kancelář (1919). Dům č.p. 13 byl vystavěn zřejmě na přelomu 18. a 19. století, a postupem let adaptován. Za První republiky zde byl řeznický krám s dílnou a lednicí. Před vybudováním okružní silnice kolem kostela byla ulice Pivovarská (dříve Kostelní) vstupní cestou na náměstí a Masarykovu ulici. C: Škola č.p. 5. Zmínky o škole jsou ve farní kronice již z roku 1675, píše se zde o školním stavení přízemním, krytý je šindelem a doškami, na půdě zádušní, z kostelního jmění snad i původně vystavěno. Stará škola na obrázku byla vysvěcena 6. 8. 1848, a vystavěl ji hrabě Ervin Nostic Rhineke za 4 000 zlatých. Škola byla jednopatrová, se střechou valbovou. Obsahovala 3 třídy a byt řídícího učitele. Zatím stojí osamoceně, teprve v roce 1909 byla uvedena do provozu nová škola již tehdy s propojovací chodbou do této staré školy, zbořená v 70. letech 20. století.

Pohlednice č. 4

Pohled přes Kovářský rybník na domky z poloviny 19. století. Domy č.p. 25, č.p. 24, č.p. 23. na Masarykově ulici, nad nimi v druhé frontě je západní průčelí školy, rodinná hrobka rodiny Hartmannů na starém hřbitově a kostel Panny Marie Sněžné. Č.p. 25 „Stará kovárna“ František Ringhoffer vybudoval novou cestu pod náspem kostela (1870), materiál z tohoto zářezu dal navězt na louku, a tím vznikla hráz pro nový rybník – Kovářský. Tam si postavil pan Jan Bžoch, předek rodiny Čelikovských, kovárnu. Tento domek přešel později do majetku firmy F. Ringhoffer. Byl zde zřízen na žádost obce Poštovní úřad (1912-1937), poté zde úřadovala Četnická stanice. Od roku 1940 zde ordinoval MUDr. Jiří Fiala. Dům č.p. 24 „u Vašíčků“. Na fotografii původní domek z poloviny 19. století, později obchod se smíšeným zbožím a také pekárnu obchodníka Brychty. Před válkou zbořen a postaven dnešní dům rovněž s obchodními místnostmi. Obchod smíšeným zbožím v potravinách zde provozovala dříve také Jednota. Dům č.p. 23 „u Hájků“ bývala za První republiky dobře prosperující hospoda. Měla výčep, kuchyň, lokál i sál s jevištěm. Bývala to tzv. dělnická hospoda a cvičila se tam dělnická TJ – konkurent Sokola. Hrál se zde ochotnické divadlo, pořádaly bály a také silvestrovské oslavy. K hospodě patřil kuželník. Tam se v létě hrávaly kuželky velmi často, nejméně každou sobotu a neděli. Po revoluci byla hospoda zrušena, po adaptaci sloužil objekt jako školní jídelna, nyní fitness Sofif.

Pohlednice č. 5

A: Pohled ze silnice pod kostelem na pivovarskou hospodu č.p. 3. a budovu pivovaru – hospodářský dvůr č.p. 1 (ul. Ringhofferova). Písemné prameny jako vlastníky v 17. století uvádějí premonstráty, později pražské Benediktýny. Budova sloužila jako sýpka neb špejchar, později byla obytná pro mnichy (možná klášter) a faráře administrátory, poté zde byl panský dvůr rodiny Hartmanů. V roce 1995 budova přestavěna na kanceláře pivovaru, dnes je zde restaurace Kozlovna a sídlo Obecního úřadu. Dům č.p. 3 (ul. Ringhofferova) bývalá pivovarská hospoda pravděpodobně již z 18. století. Pan F. Zahradníček zde provozoval mimo hostinství též řeznictví. Paralelní budova obsahovala porážku, řeznickou dílnu a lednici, dále pak deputátní byt o dvou místnostech. Pod hospodou byla zahrada s kuželníkem. Za První republiky by provedena adaptace objektu ve dvoře na tzv. tržnici, dnes prodejna Enapo. B: pohled na pivovar s vilou pro vrchního sládku č.p. 62. C: pohled od pivovaru na řadu domů na Masarykově ulici (č.p. 25, 24 a 23, 22) je zde jasně patrná původní nižší úroveň parku. Prostranství bylo leta využíváno jako skládka komunálního odpadu, v 90. letech zavezenou a revitalizovanou do dnešní podoby. Dům č.p. 22 „u Brázdů“ je velmi starý domek přímo pod kostelem v kamenité strážnici nad silnicí, se zahrádkou naproti pod silnicí v ostrém svahu. V pravém rohu obrázku dům č.p. 4 a dům č.p. 14 v ulici Pivovarská. D: Kvíz pro pamětníky: Poznáte kde to je?

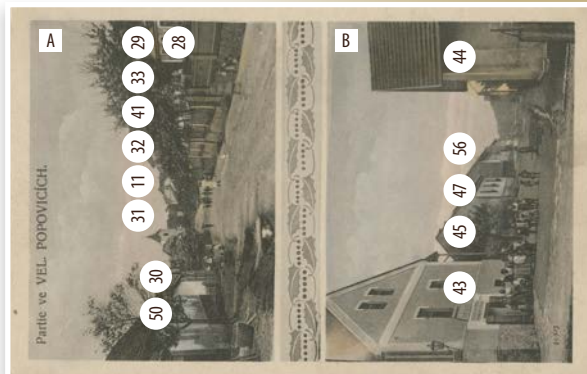
Pohlednice č. 6

Pohled do Pivovarské ulice (dříve Kostelní). Dům č.p. 4 je jeden z nejstarších domů ve Velkých Popovicích, byl pravděpodobně vystavěn ještě dříve než v 18. století. J. A. Sedlák uvádí, že majitel č. 4 (na zádušním) „byl povinen ke službě Kalkata (obsluha varhanů) proti náhradě 1 zl 30 kr. za to od kostela“. Dům byl původně přízemní až později bylo nastaveno patro a nová střecha. Bylo zde pekařství, také holičství. Dům č.p. 18 postavil Jakub Zeman roku 1809. Kolem roku 1910 měl jeho majitel, pan Vodrážka v přízemí krámk se smíšeným zbožím, prodával tam i noviny. V ulici chybí dům č.p. 288, byl postaven až po 2. světové válce.

Pohlednice č. 7

A: Pohled do ulice Masarykova na kostel Panny Marie Sněžné, za křižovatkou s ulicí Václavskou. Vpravo od kostela fara č.p. 31, střechy domů nebo okna č.p. 11, 32, 41, 33, 29 a 28, vlevo zřejmě domy č.p. 50, 30. B: Pohled do ulice Macharova za křižovatkou s Václavskou. Vlevo dům č.p. 43, 45, 47, 56, vpravo roh č.p. 44. Domy byly vystavěny na začátku 20. století, v průběhu prvního desetiletí (domy č.p. 44 a 45 v r. 1906).

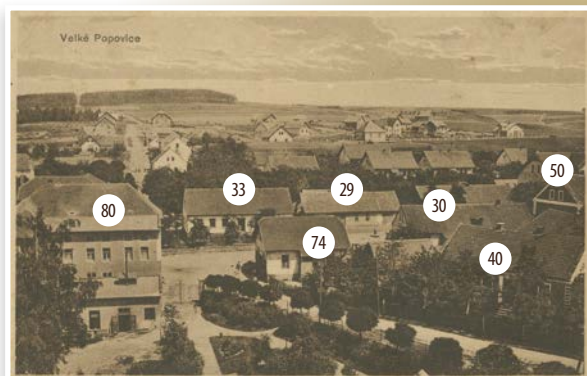
Pohlednice č. 8

Sokolovna. Dne 29. 9. 1912 byla založena v hostinci U české koruny Tělocvičná jednota Sokol Velké Popovice. Měla 66 členů. Stavba Sokolovny č.p. 154 byla zahájena v téměř rokem, kdy byla i slavnostně otevřena dne 25. 9. 1921, a 13. 12. téhož roku zde byl otevřen biograf. Sál byl postaven pro 300 osob, bylo zde jeviště a hospoda. Suterén byl podsklepený, nacházely se zde byty správce a promítače. Stavba stála 600 000 Kč, pozemek zdarma věnovala firma Ringhoffer. V roce 1928 bylo založeno loutkové divadlo jako divadlo sokolské, jeho zakladatelem a prvním principálem byl bednář velkopopovického pivovaru, Vojtěch Hučín, sám aktivní sokol. Za 2. světové války byla činnost TJ utlumena a na konci války v květnu 1945 při ústupu německých vojsk bylo dokonce osm členů zastřeleno. Po válce je činnost obnovena a v roce 1947 byl přistavěn druhý sál, náhradovna a divadelní šatna. Po roce 1948 se TJ stává jednotou odborářskou a v roce 1953 vzniká Slavoj.

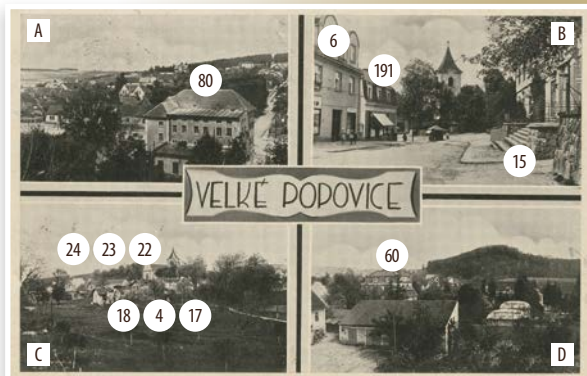
Pohlednice č. 9

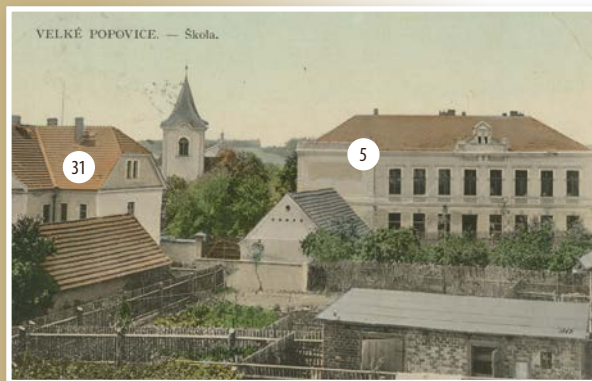
Pohled od Sokolovny na ulici Sokolskou a její křižovátku s ulicí Masarykova, s postupující výstavbou v ulici Václavská, Macharova a Husova. Dům č.p. 80 byl mlýn s parkovou úpravou dvora a stromořadím v Sokolské. Mlýn byl automatický na motorový pohon na plyn nasávací o 60 hp. Postaven byl Anežkou Špatnou r. 1914 o 2 složeních, později na 4 složení. Roku 1919 byl rozšiřován. Výkonnost 4 vagonů týdně. Majitelé i nájemci se střídali, rekonstrukce byla provedena v 1937. Dům č.p. 74, vystavěn 1912. Dům č.p. 40 zřejmě z konce 19. století, vystavěn bednářem v Pivovaru panem Hendrychem. Dům č.p. 33, roh Václavské a Masarykovy (dnes Preschool aktivity) „u Hynků“, byl přízemní se střechou sedlovou a krytinou taškovou. Dům č.p. 29 „u Hofmanů“ přízemní domek, který koncem 19. století postavil švec Hofman, bratr staršího pana Hofmana kováře. Jako stavební materiál použil většinou bouračku z bývalé kaple na Dalešce. Později na domek nastaveno patro, dnes budova ZUŠ.

Pohlednice č. 10

A: Pohled od Sokolovny na Mlýn č.p. 80 a výstavbu Velkých Popovic na úbočí vrchu Bartošky. B: Pohled Masarykovou ulicí na kostel Panny Marie Sněžné, č.p. 6, č.p. 191, schody do č.p. 15, na dolním cípu prostranství před školou trafik. Dům č.p. 15 ze začátku 19. století byl zprvu přízemní, později bylo přistavěno patro. V přízemí býval krám s holičstvím a lékárnou, později s opravou obuvi, vetešnictvím, zubním technikem, po adaptaci s četnickou stanicí, poté knihovnou, dnes je zde pošta. Roku 1932 byla provedena úprava a rozšíření ulice přes obec Velké Popovice. Jízdní dráha byla od pivovaru až po mlýn vydlážděna drobnou kostkou. C: Jihozápadní pohled na kostel Panny Marie Sněžné, pod kostelem řada domů č.p. 24, 23, 22. Niž domy v ulici Pivovarská č.p. 18 a č.p. 4, pod kostelem dům č.p. 17 v ulici Farské. Dům č.p. 17 „stará fara“ byla vystavěna r. 1809 za 600 zl. za patrona barona ze Schmieburgův. Opravy a zvětšení fary vykonány r. 1855, r. 1867, r. 1879. Po roce 1908, kdy byl na faru adaptován dům č.p. 31, byla stará fara prodána církvi pivovaru, který ji upravil jako deputátní byt pro zaměstnance. Bydlel zde pan Karel Brodský, účetní pivovaru, v době protektorátu starosta obce. D: Pohled na „Borského vilu“ směrem k Todickému vrchu. V roce 1911 vystavěna vila č.p. 60 a v r. 1932 nakladatelem Rudolfem Borským adaptována na vilu v barokním slohu, byl vybudován dům č.p. 235 jako obytný domek pro zahradníka a šoféra, v r. 1934 u domku založena ovocná a zelinářská zahrada se skleníky, garáže a dílna na opravy, r. 1935 postavena v zahradě sluj – soukromý protiletectký kryt.

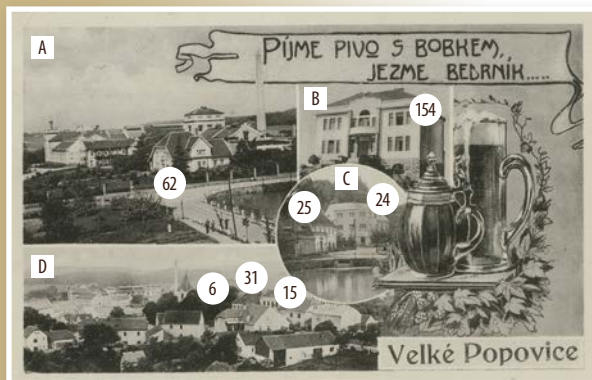
Pohlednice č. 11

Pohled na faru č.p. 31, kostel Panny Marie Sněžné a školu č.p. 5. V roce 1909 byla uvedena do provozu nová škola o pěti třídách. Je jednopatrová a v přízemí měla dvě třídy, kabinet, sborovnu, schodiště a dívčí a chlapecké záchody. V 1. patře byly tři třídy včetně záchodů a přechod do staré školy. V r. 1922 došlo k další přístavbě (dvě třídy v přízemí a dvě v prvním patře) řídicím učitelem byl Jan Kovář. Školu v r. 1909 postavil pan stavitel Lehovec z Říčan a přístavbu postavil Špaček. V roce 1947 došlo k úpravě Náměstí svobody před školou, vyrovnaní prudkého svahu podle cesty ke vchodu do hřbitova. Pomník padlým z první světové války, který stál původně uprostřed náměstí před školou směrem k jihu byl posunut na západní stranu náměstí před ohradní zeď hřbitova a otočen směrem k východu. Celá plocha náměstí je nyní volná, lípy vysazené okolo pomníku byly při úpravě odstraněny. Při tomto byla odstraněna i benzinová pumpa, která stávala při silnici před Venclovým pekařstvím (č.p. 26) a dřevěná trafika, která stávala na západní straně náměstí.

Pohlednice č. 12

Pohled na budovy areálu před rokem 1931, v pozadí zástavba na vrchu Bartošky. Pivovar a velkostatek č.p. 1 s lihovarem č.p. 83 byly rozděleny okresní silnicí a každý objekt zvlášť ohrazený dřevěným plotem. Celý dvůr byl rovněž oplocen z části zdí a z části hůlkovým plotem. Vjezdy byly dva, a to jeden vraty proti pivovarské hospodě a druhý ze silnice vraty mezi autodílnou a špýcharem. Dnešní autogaráže a autodílna byly stále pro krávy a dnešní zámečnická dílna byla kolna na vozy a hospodářské nářadí. V místech, kde je dnes otočka silnice k benzinové pumpě, býval sklep na mléko, klenutý, do 1/2 zapuštěný do terénu a zaházený hlínou s urostlým trávníkem. Velkostatek byl zrušen asi roku 1925, kdy začínal rozvoz piva auty a začala se stavět dnešní silnice mimo pivovar. Okresní silnice od Babiho dolu k V. Popovicím byla dříve vedena po hrázi Pivovarského rybníka a dále mezi budovami pivovaru. K jejímu přeložení došlo v roce 1931.

Pohlednice č. 13

„Pijme pivo s bobkem, jezme bedrník... nebudeme stonat, nebudeme mřít – tak to bába povídala, když do lesa chodila na ten bedrník.“ tolik Lidová píseň Babi rada. Bobkem je zřejmě mině bobkový list – vavří vznešený (Laurus nobilis), účinný proti kolice. Bedrník anýz (Pimpinella anisum) rostlina z čeledi miříkovitých byl od středověku považován za účinný lék proti moru a proti nadýmání. V historii pivovarnictví se uvádí, že sládkové přidávali listy bedrníku do piva pro různější chuť. A: Pohled od kostela na křižovatku Masarykova Ringhoferova, areál pivovaru v popředí vila č.p. 62 (1909) pro vrchního sládku pivovaru, navržena architektem Jiřím Stibralem. Jiří Stibral (27. 7. 1859 – 8. 10. 1939) byl český architekt, výtvarník, profesor a pedagog a pozdější ředitel Uměleckoprůmyslové školy v Praze. Za svou profesní kariéru vypracoval celou řadu novorenesančních, novogotických či secesních návrhů staveb na území Čech, v rodné Praze a na sídlech rodiny Ringhoferů (Štířín, Kamenice, Velké Popovice, Lojovice). Specializoval se také na navrhování interiérů sériových i speciálních luxusních železničních vozů pro firmu Ringhoffer. B: Sokolovna č.p. 154 (viz pohlednice č. 8) C: Pohled přes Kovářský rybník na č.p. 25 „Stará kovárna“ a č.p. 24 „u Vašíčků“. Na místě původního domku z poloviny 19. století (viz pohlednice č. 4) byl před 2. světovou válkou dům se zvětšeným půdorysem, rovněž s obchodními místnostmi. D: Pohled na centrum z JV (nejmladší verze pohlednice č. 1 a 2) dostavěn dům č.p. 6, č.p. 31 (fara) a dům č.p. 15 (pošta).

Pohlednice č. 14

A: Pohled z vrchu Daleška na jižní stranu kostela Panny Marie Sněžné, areál pivovaru s č.p. 1 a domy v ulici Farská č.p. 17, 20, 21. B: Nádraží v pivovaru. Roku 1903 baron František Ringhoffer zřizuje vlečnou dráhu pro nákladní dopravu ze Stránčic do velkopopovického pivovaru. O výstavbě dráhy se ale uvažovalo již od roku 1894. První jízda se uskutečnila 26. 9. 1903. Vagony pro přepravu piva používala firma Ringhoffer vlastní výroby (vyráběli je na Smíchově). V roce 1906 byla u nádraží postavena velká lednice, za účelem zásobení pivovaru potřebným ledem, a v roce 1916 dřevěná kolna k ukládání strojních součástí, která později sloužila jako skladiště. Od roku 1934 byla postupně modernizována a v letech 1939–40 byla v areálu pivovaru rozšířena o novou točnu. Za účelem převozu materiálu a piva byla vlečka používána až do roku 2005, kdy byla zrušena a vzniklý prostor se začal využívat jako logistický sklad. V současné je vlaková vlečka opět v provozu, o víkendech a speciálních příležitostech přivádí výletníky a turisty.

Pohlednice č. 15

Pohled z Babiho dolu přes Pivovarský rybník směrem ke kopci Bartošky. Rozlehlý areál pivovaru se starou varnou, kostel a rozrůstající se výstavba Velkých Popovic. „V okolí Velkých Popovic ve krajině pahorkovité velmi půvabné s pěknými lesíky, četnými rybníky s lučinami v údolích, se stráněmi v pole zpracovávány, v krajině na zvěř přebohaté, roztroušeno jest v menší nebo větší vzdálenosti v kotlinách, v údolích, soutěskách neb na svazích pohoří, kteréž jest krajní částí českomoravské vysočiny.“ popisuje velkopopovicko J. A. Sedlák. Kolem r. 1700 bylo v Popovicích jen 6 čísel. Teprve po vystavění pivovaru r. 1873 a postavení okresní silnice a blízké státní dráhy vzrostly Popovice tak, že v roce 1885 měly 29 domů. Kolem roku 1910 se obec skládala ze dvou částí, a to Velkých Popovic se cca 73 čísly popisnými mimo pivovar a velkostatek, a z Todice se zhruba 48 čísly popisnými. Výstavba Velkopopovického pivovaru, měla zásadní vliv na rozvoj Velkých Popovic. Ringhoffer odklonil okresní silnici z hráze pivovarského rybníka kolem jižní hranice pivovaru. Vybudoval silnici na Stránčice k vlaku, a k již tehdy plánované dálnici. Tím oddělil areál pivovaru od obce. Ringhoffer také vybudoval ulici Masarykovu kolem kostela směrem do Todice ke kamenolomu. Obě silnice pak propojil po hrázi Kovářského rybníka, který také vybudoval.

Zdroje: J. A. Sedlák: Farní osada Velké Popovice, Tiskem knihtiskárny Rajhradských benediktinů, 1885; Jan Vinš: Historie Velkých Popovic a stručně Říčan, 1998; František Čelíkovský: Popis Velkých Popovic a obyvatel od roku 1910, 1996; Kronika Velkých Popovic